

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การใช้บรรจุภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดของขนมขบเคี้ยว” เป็นการวิจัยแบบ Exploratory research ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบเลือกสัมภาษณ์ (Selective interview) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงกลยุทธ์และวิธีการดำเนินการในการใช้บรรจุภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดของผู้ประกอบการ ซึ่งมีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่างๆต่อไปนี้

- การกำหนดขอบเขตการวิจัย
- การกำหนดแหล่งข้อมูล
- การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- การเก็บรวบรวมข้อมูล
- การวิเคราะห์ข้อมูล
- การนำเสนอข้อมูล

การกำหนดขอบเขตการวิจัย

เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลาและงบประมาณทำให้ผู้วิจัยจำเป็นต้องเลือกทำการศึกษาเพียงบางพื้นที่เท่านั้น โดยผู้วิจัยเลือกที่จะมุ่งเน้นไปที่ภาคตะวันออกซึ่งจากสมุดรายงานสถิติภาคประจำภาคตะวันออก พ.ศ. 2541 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานว่าภาคตะวันออกประกอบไปด้วยพื้นที่รวมทั้งสิ้น 36,502.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 7.11 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครนายกและสระแก้ว โดยพื้นที่ของภาคตะวันออกสามารถแบ่งภูมิภาคออกเป็น 2 เขตใหญ่คือภาคตะวันออกตอนบนครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรีและสระแก้ว มีเนื้อที่ประมาณ 19,430.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 53.2 ของพื้นที่ภาค ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบระหว่างภูเขา และภาคตะวันออกตอนล่างซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 17,072 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 46.8 ของพื้นที่ภาค ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและตราด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบและที่ดอน บริเวณชายฝั่งทะเลตอนล่างเป็นที่ราบเชิงเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะ

ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นต่างๆซึ่งเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่เป็นวัตถุดิบที่สำคัญที่สุดในการแปรรูปให้เป็นขนมขบเคี้ยว

จากข้อมูลเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร จำแนกตามลักษณะการถือครองและการใช้ประโยชน์ พ.ศ. 2533-2536 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดระยองมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรและลักษณะการใช้ที่ดินเป็นการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นมากเป็นอันดับ 1 และอันดับ 2 ของภาคตามลำดับ โดยที่จังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ดังกล่าวประมาณ 923,855 ไร่และจังหวัดระยองมีเนื้อที่ประมาณ 830,630 ไร่ ข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าจังหวัดระยองและจังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การใช้บรรจุภัณฑ์เป็นเครื่องมือสื่อสารการตลาด เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 2 จังหวัดนี้เป็นพื้นที่เพาะปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตขนมขบเคี้ยวของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ประกอบการซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่แปรรูปผลไม้ในท้องถิ่นเป็นขนมขบเคี้ยว โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ประกอบการ ปี พ.ศ. 2536-2542 ของจังหวัดระยอง จัดทำโดยกลุ่มงานเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์เกษตร กองพัฒนาการบริการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่ามีจำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ผลิตขนมขบเคี้ยวจากการแปรรูปผลไม้รวมทั้งสิ้น 16 กลุ่ม และข้อมูลจากสถาบันเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี ปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ผลิตขนมขบเคี้ยวจากการแปรรูปผลไม้รวมทั้งสิ้น 20 กลุ่ม

จากข้อมูลจำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 2 จังหวัด พบว่ามีจำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรวมทั้งสิ้น 36 กลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกสัมภาษณ์ (Selective interview) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจากจังหวัดระยองจำนวน 11 กลุ่มและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจากจังหวัดจันทบุรีจำนวน 11 กลุ่มรวมจำนวนทั้งสิ้น 22 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 61.11 ของจำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในเขตพื้นที่ทำการศึกษา

การกำหนดแหล่งข้อมูล

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลประเภทบุคคลและแหล่งข้อมูลประเภทตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ขนมขบเคี้ยว ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยให้เป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดระยองจำนวน 11 กลุ่มและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดจันทบุรีจำนวน 11 กลุ่ม รวมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งสิ้นเป็นจำนวน 22 กลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ต่อการวิจัยครั้งนี้
2. แหล่งข้อมูลประเภทตัวอย่างบรรจุกัญชาขนมอบเคี้ยว เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การใช้บรรจุกัญชาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารการตลาด ฉะนั้นบรรจุกัญชาของสินค้าจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญอีกแหล่ง เนื่องจากบรรจุกัญชาขนมอบเคี้ยวเป็นผลงานที่แสดงหรือสะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการกำหนดขึ้นและนำมาใช้

การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกสัมภาษณ์ (Selective interview) ฉะนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจึงเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการหาคำตอบโดยจะประกอบไปด้วยประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้สร้างจากกรอบแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย มีลักษณะเป็นคำถามเปิด (Open-ended Question) แบบเจาะลึก เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถอธิบายและตอบคำถามได้อย่างละเอียดและตรงประเด็น

แบบสัมภาษณ์นี้ประกอบไปด้วยคำถาม 4 ส่วนคือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผลิต
3. ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
4. ข้อมูลเกี่ยวกับบรรจุกัญชาขนมอบเคี้ยวที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเลือกใช้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกมาเป็นแบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์นี้ให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรจุกัญชาที่ได้ตรวจสอบ เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์นี้เป็นเครื่องมือที่สามารถเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่ง

สอดคล้องและครอบคลุมประเด็นที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการที่จะศึกษากลยุทธ์การใช้บรรจุกฎบัตรเป็นเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดของขนมขบเคี้ยว

ภายหลังจากการตรวจสอบดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำที่ได้รับ โดยการเพิ่มและลดคำถามเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นและระดับมากที่สุด เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 2 กลุ่ม และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ในเรื่องของการใช้ภาษาเพื่อให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นกับการใช้งานจริงกับกลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. **ขั้นแนะนำตัว** ผู้วิจัยใช้วิธีการแนะนำตัวอย่างเปิดเผยเพื่อเป็นการขออนุญาตในการทำการสัมภาษณ์ โดยแจ้งให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงจุดประสงค์ในการสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้
2. **ขั้นสัมภาษณ์** ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมขึ้นไว้แล้ว และบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของตัวอย่างบรรจุกฎบัตรขนมขบเคี้ยวต่างๆ เพื่อนำมาเป็นแหล่งข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ภายหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง
3. **ขั้นหลังการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลต่างๆที่ได้จากขั้นสัมภาษณ์แล้วทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทางลายลักษณ์อักษร ในส่วนของตัวอย่างบรรจุกฎบัตรนั้นผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลรูปภาพของบรรจุกฎบัตรขนมขบเคี้ยวที่ผลิตโดยกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ โดยอาศัยเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ คือเครื่องสแกนเนอร์ (Scanner) เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมและเป็นข้อมูลประกอบในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และรวบรวมตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวแล้ว ผู้วิจัยก็นำเอาข้อมูลลายลักษณ์อักษรที่ได้มาวิเคราะห์โดยการจำแนกหมวดหมู่ จัดประเภท โดยหาความสัมพันธ์ของข้อมูลประเภทต่างๆ และแสดงข้อมูลเป็นอัตราส่วนร้อยละตามความเหมาะสม ส่วนข้อมูลประเภทตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวนั้นผู้วิจัยได้แบ่งแยกวิเคราะห์บรรจุภัณฑ์ต่างๆตามสภาพทางกายภาพที่ปรากฏ แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนั้นมาจัดรวบรวมนำเสนอเป็นข้อมูลในรูปแบบของตาราง

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลในรูปแบบของตารางและตัวอย่างของบรรจุภัณฑ์ต่างๆที่ได้จากขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลมานำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาความ (Descriptive Method) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์กลยุทธ์การใช้บรรจุภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดของขนมขบเคี้ยวของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร